

Марченко Н.А., к.е.н.,
доцент кафедри Міжнародної економіки, обліку та фінансів
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Ю. Бугая»

ЕКОНОМІНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Економічна безпека визначається спроможністю національної економіки до збереження стійкості і невразливості до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечення високої конкурентоспроможності на світовому економічному просторі, сталістю та збалансованим зростанням. Тому набуває особливого значення постійний експертно-аналітичний моніторинг самих загроз, їх рівнів, економічної безпеки та її складових частин в умовах посилення і різкого розширення потужності загроз, що виникли після повномасштабного вторгнення росії проти України.

Проблематиці економічної безпеки України на даному етапі здебільшого приділяють увагу зарубіжні та вітчизняні політичні діячі, міжнародні експерти та журналісти. Ця тема має актуальний характер в складних умовах воєнного стану, в яких опинилась вся українська економіка.

У період 2022-2023 рр. Національним інститутом стратегічних досліджень проведено дослідження сучасних загроз економічній безпеці та актуальності їх вияву, що базувалося на кабінетних дослідженнях та експертних опитуваннях. Дослідження передбачало:

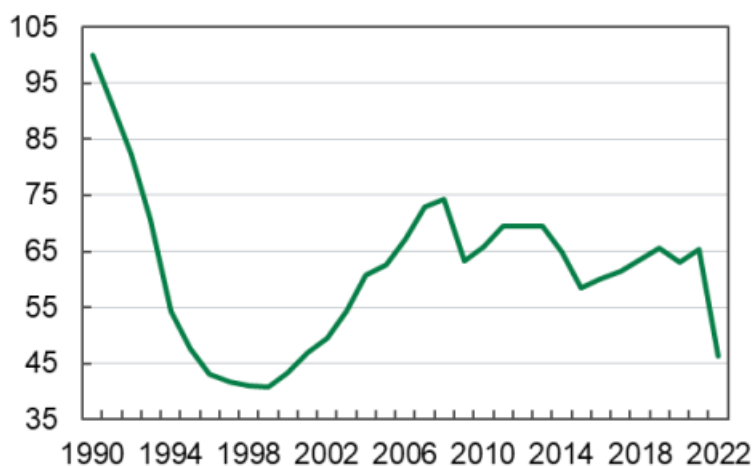
- актуалізацію наявних та визначення нових специфічних загроз економічній безпеці України;
- формування карти ризиків на основі експертного опитування профільних експертів [1].

У рамках цього експертного опитування було визначено та актуалізовано із зазначенням рівня 50 загроз за такими складовими: макроекономічна, інвестиційно-інноваційна, зовнішньоекономічна, фінансова, виробнича, соціальна та продовольча безпека, які надають уявлення про характер і рівень

впливу війни на економічну безпеку нашої держави. Найвищого впливу за проведеними дослідженнями зазнали соціальна та фінансова безпека України.

З огляду соціальної безпеки треба зазначити зростання рівня безробіття за 2022 р. із 9,8 до 25,8%. Це – результат руйнування підприємств, зниження економічної активності бізнесу в умовах високих ризиків і вимушеної міграції мільйонів українців. Зменшення зарплат частиною бізнесів і висока минулорічна інфляція також призвели до падіння реальних доходів українців. У 2023 р. безробіття в Україні залишатиметься високим. Кількість пошукачів роботи перевищуватиме кількість вакансій. Підприємства будуть стриманими в найманні нових працівників. Водночас значними залишатимуться й видатки бюджету на соціальну сферу, що деякою мірою підтримуватиме вразливі верстви населення, а також безробітних і внутрішньо переміщених осіб [2].

Прояв загроз фінансової безпеки полягає, в першу чергу, у значному падінні реального ВВП у 2022 році на 29.1% (рис.1). Спад реального ВВП був найглибшим за історію України, а рівень ВВП повернувся до початку 2000-х років.

З 2010 року – без тимчасово окупованої АР Крим, з 2014 року – без тимчасово окупованих частин Донецької та Луганської областей.

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

Рис. 1 Зміна реального ВВП України, % [3, с.11]

Первинний дефіцит, скоригований на циклічну позицію економіки, від початку вторгнення стрімко поглибився та залишається вагомим. Дефіцит зведеного бюджету без урахування грантів за оцінкою НБУ у доходах сягнув

рівня понад 25% ВВП у 2022 та I кв. 2023 року. Такий значний дефіцит – насамперед результат значних потреб сектору оборони та безпеки (що становлять 66% видатків державного бюджету). Основним джерелом покриття дефіциту в надскладних економічних умовах стали міжнародні кредити та гранти.

За даними Міністерства фінансів, з початку повномасштабного російського вторгнення партнери надали Україні \$60,17 млрд безповоротної допомоги та позик. Зокрема цього року від міжнародної спільноти надійшли \$28,07 млрд. Найбільше надав Європейський Союз – \$11,4 млрд. Від США ми отримали \$8,5 млрд, від МВФ – \$3,59 млрд. Далі в переліку Канада (\$1,76 млрд) і Японія (\$1,5 млрд). \$579 млн – “внесок” Світового банку, \$499 млн надала Великобританія. Також фінансово підтримували нашу країну цього року Іспанія, Німеччина, Фінляндія, Ірландія, Швейцарія, Бельгія, Ісландія та Естонія [4].

Вже 2023 року Україна повернулася до зростання реального ВВП. Зрозуміло, що поки не йдеться про темпи, достатні для відновлення економіки до рівня до повномасштабного вторгнення, і навіть не порівнюючи з показниками, аби почати наздоганяти розвиток європейських сусідів (при тому, що вони також зазнають деякі негативні економічні зрушення в результаті розриву зовнішньоекономічних зв'язків з росією). Пояснення має об'єктивний характер: із господарського обігу виключені величезні території, тимчасово окуповані ворогом, відновлення логістичних та виробничих ланцюжків відбулося не скрізь, перепони для експорту зберігаються, а почасти навіть посилюються.

Для підвищення рівня економічної безпеки країни академік НАН України Б. Данилишин виділяє:

- посилити частку видатків на підтримку створення робочих місць з метою формування мультиплікативного ефекту в економіці і зниження ризиків критичного звуження податкової економічної бази в середньостроковій перспективі;

- забезпечити рівень монетарних умов, які були б консистентними з показниками поточної динаміки ВВП (15-20% річних);
- актуалізувати параметри монетарного регулювання у зв'язку із зміною макроекономічних умов, а також опрацювання питання запровадження цільових заходів монетарної політики для розвитку кредитного каналу, зокрема в частині запуску інструментів цільового рефінансування банківських кредитів інвестиційного спрямування;
- державна підтримка інтегрованого розвитку територій, де розміщуються релоковані підприємства з метою усунення логістичних проблем та формування регіональних промислово-виробничих комплексів;
- розширення цільової державної підтримки підприємств, які виробляють продукцію імпортозаміщення та/або реалізують проекти локалізації виробництва в межах економічної території України [5].

Список використаних джерел

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану/ Національний інститут стратегічних досліджень/ 31.05.2023/ URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v>
2. Савіцька С. Інвестиційна складова економічної безпеки України в умовах війни/ Економічні науки № 1(38).2023. – С. 150-153/ URL: https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/157/133
3. Погарська О. Економіка України в умовах війни/ НБУ/ 01.06.2023/ URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4
4. Обух В. Що сприяє економічній стійкості України під час війни за Незалежність/ Укрінформ/ 05.12.2023/ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3751995-so-spriae-ekonomichnij-stijkosti-ukraini-pid-cas-vijni-za-nezaleznist.html>
5. Данилишин Б. Як забезпечити економічне зростання в умовах війни / Економічна Правда/ 03.03.2023/ URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/>